הרב אבינועם זומר

בענין גוי ששבת חייב מיתה[1]

תוכן:

פתיחה
המקור לדין
טעם האיסור
שיטת רש"י
השיטה במדרשים
שיטת הרמב"ם
גדרי האיסור
זמנה
צורתה - ממה אסור לשבות

פתיחה

הגמ' מביאה את הדין שגוי ששבת חייב מיתה (נח: -נט.):

"ואמר ריש לקיש: מאי דכתיב עבד אדמתו ישבע לחם - אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה - ישבע לחם, ואם לאו - לא ישבע לחם. ואמר ריש לקיש: נכרי ששבת - חייב מיתה, שנאמר ויום ולילה לא ישבתו. ואמר מר: אזהרה שלהן זו היא מיתתן. אמר רבינא: אפילו שני בשבת. - וליחשבה גבי שבע מצות! - כי קא חשיב - שב ואל תעשה, קום עשה - לא קא חשיב. (והאי לא ישבותו קום עשה מלאכה הוא -רש"י).והא דינין קום עשה הוא, וקא חשיב! - קום עשה ושב אל תעשה נינהו. ואמר רבי יוחנן: נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה - לנו מורשה ולא להם. - וליחשבה גבי שבע מצות! מאן דאמר מורשה - מיגזל קא גזיל לה, מאן דאמר מאורסה - דינו כנערה המאורסה, דבסקילה".

וצריך לברר מהי סיבת האיסור, האם כיון שיש ערך חיובי בעבודה אסור לשבות, או כיון שיש ערך שלילי בשביתה נצטוו לא לשבות וממילא לעבוד.

עוד צ"ב דלולי רבינא שביאר שאסור אפי' ביום שני - גוי ששבת הכונה ביום שבת. ולפ"ז יש לשאול האם כיון שישראל נצטוו על השבת לכן אסור לגוים, או שזה גם ללא קשר למה שישראל נצטוו (או עתידין להצטוות). בשבת עצמה מצינו או חובה לשבות או איסור לשבות, אולם בפשטות ליהודי ביום חול יש רשות לעבוד אך לא מחויב. וא"כ ליהודי יש שלילת הגוי גם באי החובה לעבוד ביום חול. ולפ"ז השביתה ביום השבת לישראל הוא דבר חיובי - אות, ברית (ואכמ"ל). א"כ שלילת היהדות בגוי מתבטאת בזה שאין לו חובה לשבות ביום השבת, וע"ג זה אמרו שחייב לעבוד, ולפ"ז בפשטות לא אמרו לו אל תהיה כמו ישראל, אלא אמרו לו תהיה כמו איך שגוי צריך להיות. או שנאמר שהרשות לעבוד ביום חול בישראל קשורה למה שאנו בשבת מחויבים לשבות, וממילא אמרו לגוי אל תהיה כמו ישראל.

נגסה להתמקד במאמר ממקורות הדין וטעמיו[2].

המקור לדין

המקור בגמ' לדעת ריש לקיש הוא מ"יום ולילה לא ישבתו".

---

[1] מאמר שהרב כתב לפני כחצי יובל שנים ולא עבר מאז על הדברים.

[2] לא התייחסתי לדעות במדרש שמשמע שמותר להם לשמור שבת (דב"ר א, כא– דעת רבנן), או מקבלים שכר על אי אכילת חזיר (קה"ר א, י).

ומצאנו במדרש (שמו"ר כה, יא) **עוד מקור:**

"ראו כי ה' נתן לכם את השבת"... ומהו נתן לכם לכם נתנה ולא לעובדי כוכבים, מכאן אמרו אם יבואו מעובדי כוכבים וישמרו את השבת לא דיים שאין מקבלים שכר וכו' שנאמר ויום ולילה לא ישבתו, וכן הוא אומר ביני ובין בני ישראל וגו' משל למלך יושב ומטרונא יושבת כנגדו העובר ביניהם חייב."

במדרש מובאות שני מקורות ועוד משל.

האור החיים הק' (שמות לא, טז) **מזכיר רק את הלימוד השני וז"ל:**

"עוד ירצה להיות שקדם וצוה על שמירת השבת תבא הסברא לומר שכל השומר שבת הנה הוא נוטל שכר שבת, לזה צוה ה' ואמר ושמרו בני ישראל פירוש דוקא בני ישראל הם שישנם בשמירת שבת ולא שום אומה ולשון, ולזה לא אמר ושמרתם שאז יהיה נשמע שבא לצוות על השמירה והוא בא לשלול חוץ מבני ישראל שלא ישמרו שבת, והוא מאמרם ז"ל גוי ששבת חייב מיתה שהרי מיעטם הכתוב ואזהרתם זו היא מיתתם".

ומשמע מהאוה"ח שזוהי האזהרה היחידה שבגללה חייב מיתה, ומדוע לא ביאר כגמ'.

ובאמת במדרש נוסף (דב"ר א, כא) **הנוסח שונה במקצת:**

"ואמר ר"י בר חנינא עובד כוכבים ששמר את השבת עד שלא קבל עליו את המילה חייב מיתה, ולמה - שלא נצטוו עליה. ומה ראית לומר עובד כוכבים ששמר את השבת חייב מיתה, א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בנוהג שבעולם מלך ומטרונה יושבין ומסיחין זה עם זה, מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה, כך השבת הזו בין ישראל ובין הקדוש ברוך הוא שנאמר ביני ובין בני ישראל. לפיכך כל עובד כוכבים שבא ומכניס עצמו ביניהם עד שלא קבל עליו לימול חייב מיתה".

במדרש זה אנו מוצאים סברא - לפי שלא נצטווה, משל, ומובא רק הלימוד מ"ביני ובין בני ישראל". ואע"פ שהאוה"ח למד מפס' קודם, י"ל שהוא הביא את המקור לומר שיש כאן אזהרה, והמדרש הביא את הפס' "ביני ובין בני ישראל "בדומה למשל שהביא.

וצ"ע איך ילפינן מ"יום ולילה לא ישבתו" הרי פשט הפס' מדבר על עולם הטבע, על המזלות שלא ישבתו ולא קאי אבני אדם.[3] בשלמא במדרש שהביא גם משל וסברא היה אפשר לומר ש"יום ולילה לא ישבתו" אינה אזהרה לחייב על מצות השביתה של האדם, אלא מגדיר לי את זמן האיסור, שנמשך כל השבוע. דאם הטעם לאיסור השביתה הוא, כי ישראל תחת השגחת ה' בצורה ישירה, ומכיון שה' שבת בשבת בראשית (וכביכול גם עתה שובת כמו בירידת המן), ולכן גם אנו שובתים (וזהו המשל), אך גוי כיון שהם תחת הטבע ומקבלים השפעה מהמזלות לא שייכים למעלת ישראל[4]. וא"כ "יום ולילה לא ישבתו" המתייחס למזלות, ממילא מגדיר לי שכל ימי השבוע אסור לשבות כמו המזלות ולא רק בשבת. אך בגמ' א"א לומר כן, שעל הפס' שהביאה אמרה אזהרתן זוהי מיתתן.

ובשו"ת מהר"ם שי"ק (חאו"ח סי' קמה) **כתב שהלימוד מזה שנא' לא ישבותו (בחולם), והול"ל לא ישבתו (בשוא) משמע ולא ישבותו קאי נמי אבני אדם שלא ישבתו ממלאכה[5].**

והמלבי"ם (בראשית ח, כב) **מבאר שהששה עיתים אלו שינויים אקלימיים שיגרמו לבנ"א שיצטרכו לעבוד ששה תמיד להוציא לחמם ולא ישבתו ממלאכה ועי"ז לא יתגברו ציורי התאוות, ולכן מוזהר הב"נ לא לשבות. אי השביתה של המצב האקלימי החדש מראה לאדם שאסור לו לנוח ולפ"ז אולי המשמעות חייב מיתה לא כפשוטו אלא מצד המיתה שנגרמה במבול[6].**

---

[3] ולכן רש"י (סנה' שם) אומר שלא גרסינן פשיטא, כי הפשט לא קאי אבני אדם.

[4] כ"כ בספר חמדת ישראל קונ' נר מצוה אות נח לרב מאיר דן פלוצקי בעל ה'כלי חמדה'.

[5] ולפ"ז רוצה להרויח מדוע פסק הרמב"ם שגוי ששבת לא נהרג, והקשה הר"ן דמשמע שחייב מיתה מקושית הגמ' וליחשבה גבי ז' מצוות וכמו שבהם ח"מ כך גם בגוי ששבת. ומתרץ המהר"ם שי"ק דכיון שפוסק הרמב"ם שיש אם למסורת לכן מצד המסורת הפס' קאי אשה עיתים ולא אבני אדם.

[6] ועי' ג"כ בתורה תמימה שביאר חייב מיתה – מתחייב בנפשו.

התורה תמימה (שם) מבאר שהמקור לדרוש על האדם הוא לפי המ"ד במדרש שהמזלות לא שבתו בימי המבול, ואין צורך לכתוב בתורה שהם לא ישבתו, רק לגבי נח שבתקופת המבול שבת מעשיית מלאכה. לפי התו"ת מובן מה שרבינא צריך לרבות שגם ביום חול אסור לשבות, ומשמע דלולי זה הו"א שרק בשבת אסור לשבות, כי לפי מ"ד שהפס' קאי נמי אמזלות א"כ ודאי שכוונת הפס' גם ביחס לאדם הוא כל הימים, ורק לתו"ת שהפס' קאי רק אבנ"א יש הו"א שהטעם ללא ישבותו כי ביום זה בנ"י שובתים.

ובמדרש (ב"ר לד, יא) מובאת מחלוקת בין ר' יוחנן שסובר שהמזלות לא שמשו י"ב חודש, לבין ר' יונתן שסובר ששמשו אלא שאין רישומן ניכר. והנה לפי התו"ת ר' יוחנן לא יכול להסביר כמו ר"ל בגמ' שהמקור לגוי ששבת ח"מ הוא מ"לא ישבותו", ולפ"ז מובן השינוי במדרשים שבדברים רבה לא מובא הפס' "יום ולילה" כי שם המשל מובא בשם ר' יוחנן. ובשמות רבה באמת לא מובא מי אומר את המשל. לכן האוה"ח ביאר כמו ר' יוחנן, כי ר' יוחנן ור"ל הלכה כר' יוחנן.

עי"ל בביאור דברי האוה"ח, דהנה אומרת הגמ' (סנה' נט.) כל מצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ. וא"כ מדוע גוי ששבת ח"מ אם המקור הוא "יום ולילה לא ישבותו" הרי הפס' הזה נא' קודם מ"ת ולא נשנה, ולכן נצרך מקור אחר, וא"כ קשה דעת ר"ל. וי"ל שהרי מבואר בגמ' שהטעם לדין שכל מצוה שלא נשנית נאמרה רק לישראל הוא כי ליכא מידעם דלישראל שרי ולגוי אסור, כי כשיצאו מכלל ב"נ להתקדש יצאו ולא להקל (רש"י). והקשה תוס' (ד"ה ליכא) שגוי ששבת ח"מ רק לב"נ ולא לישראל, ותירץ, בדבר שהוא מצוה לישראל לא אמרינן הכי. ולפ"ז לא קשה על ר"ל. ועוד י"ל שר"ל לשיטתו, שתוס' בחולין (לג. סד"ה אחד) כתב שלר"ל דאמר ח"ש מותר מהתורה דילמא לית ליה ההוא כללא (כל מצוה וכו'), כי יוצא שח"ש לישראל מותר ולב"נ אסור. ולכן ר"ל יכול ללמוד מ'יום ולילה' דין דווקא על אוה"ע.[7]

טעם האיסור

בביאור הטעם מדוע גוי ששבת חייב מיתה מצינו כמה טעמים.

שיטת רש"י

"מנוחה בעלמא קא אסר להו שלא יבטלו ממלאכה ואפי' יום שאינו בר שביתה".

- לרש"י האיסור הוא לנוח, ובפשטות משמע ממנו גם בדרך ארעי, ולא רק באופן שקובע לעצמו את יום ד' בשבוע כיום מנוחה. וזהו גם פשט הסוג' מצד הלימוד מהפס' שמדבר על ישוב העולם בלא קשר לכוונה דתית, שלזה אין רמז בפס'. ומובן שזהו איסור רק בשבת ולא במצוות אחרות שמותר לו לעשותם[8]. א"כ לרש"י האיסור לא קשור כלל להא דישראל נצטוו על השבת, כמו שהפס' "יום ולילה לא ישבתו" נא' עוד לנח עצמו. וצריך לבאר בשיטת רש"י האם העיקר זה הערך השלילי במנוחה או הערך החיובי בעבודה, האם העיקר תועלת הפעולה או העיקר מצד פעולת האדם.

המהר"ם שיק (בתשובותיו סי' קמה) מסביר שב"נ נצטווה לא לשבות מישוב העולם והעיקר מצד תועלת הפעולה - ערך חיובי של המלאכה, לדעתו מובנת הסמיכות בגמ' לדברי ר"ל הקודמים שאם אדם עושה עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם. ולפ"ז אולי בישראל יש ג"כ ערך לעבודה כמו שאומר רבי (מכילתא דרשב"י כ, ט): "ששת ימים תעבוד - הרי זו גזירה אחרת כשם שנצטוו על מ"ע של שבת כך נצטוו על המלאכה". ובאדר"נ (פ' יא) "מי שאין לו מלאכה לעשות מה יעשה אם יש לו חצר חרבה ילך ויעסוק בה שנא' ששת ימים תעבוד". והא דאינו חייב

---

[7] ובאמת בגמ' כאן הכלל מובא בשם ר' יוסי ב"ר חנינא, ובמדרש מבאר ר' יוסי ב"ר חנינא שמסברא גוי ששבת חייב מיתה מחמת שלא נצטוה. ולבאר התוס' במש"כ שאף ביום חול שאין לישראל חובה לעבוד ואסור לגוי לשבות, מ"מ בשבת יש עליהם מצות שביתה עי' בשו"ת בן פורת סי' ד אות א שהביא ארבעה הסברים).

[8] או שעובר על איסור בל-תוסיף ופה אסור גם בלא איסור ב"ת כמו ביום שני בשבוע מטעם מנוחה בעלמא.

מיתה כששובת משום כל דבר שהיה בכלל ויצא ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, ובעם ישראל השבת יצאה ללמד על ימי החול, וכמו ששובת בשבת אינו ח"מ כך בימי החול.

החת"ס (על הש"ס סנה' נח:) מביא שני טעמים לחיוב מיתה אצל ב"נ.

א. אילו יצויר ח"ו הפסקת שפעו של ה' בעולם אפי' כרגע אזי יחרב העולם, ואין השפע חל על מקום ריקם, לכן גוי ששבת ח"מ שהרי מחריב העולם, אם לא ששובת ע"מ לעשות מלאכה אח"כ שיהיה בריא. רק ישראל המתקדשים בתורתו ומצוותיו אינם צריכים לזה, ולכן יכולים לשבות ממלאכה, ובלבד שיעיין ויעסוק בתו"מ, ומכ"ש בשבת שהיום מקודש ונאסר במלאכה. לפ"ז הטעם הוא משום הערך השלילי במנוחה[9], אולם זה מצד מקבל הפעולה - העולם, ולא מצד האדם עצמו.

ב. בבנ"י תכלית ימי החול שבתות וימים טובים שאז נח ועוסק במושכלות ולומד תורה, ואוה"ע בהיפוך כשיש חג עוסקים רק בהבלים ומרבים תועבות ע"כ לא ישבתו. אמנם כשלא ישבתו יקחו מוסר מה סופו של האדם וכו'. גם לפ"ז הטעם הוא משום הערך השלילי במנוחה, אך זה מצד האדם עצמו שהתורה צוותה שלא יהיה בבטלה. ומוסיף ע"ז התורה תמימה (שם) שהרי אין אדם מת אלא מפני הבטלה וע"כ ישתדל להמציא לו מלאכה, וחייב מיתה פירושו מתחייב בנפשו, ומוסיף, שגם גוי יכול לעסוק בתורה בז' מצוות אלא זהו העסק מועט ודל. לפי פי' זה יוצא שגם לישראל יש את אותה חובה לא לשבת בבטלה, אלא שבנ"י יכולים לעסוק בתורה או חייבים לעסוק בישובו של עולם (למי שלא מסוגל ללמוד תורה, ומשחק בקוביה פסול לעדות), אלא שמחמת המעליותא של יהודי יש לו אפשרות לבחור, חוץ משבת שחייב לשבות. ולפי הפירוש השני של החת"ס (ואולי גם לפירושו הראשון) הסיבה שאסור לגוי לשבות היא היא הסיבה לחייב יהודי לעשות לו יום שבת. ולהיפך, כיון שיהודי מחויב לשבות היא הסיבה לרשות בימי חול, ולא צריך להגיע לדוחק שבדברי המהר"ם שיק. אולם לפי דברי התו"ת והחת"ס לכאורה הגמ' היתה צריכה להביא קודם את דברי ר' יוחנן שגוי שעוסק בתורה חייב מיתה, שהרי זאת הסיבה לחובתו שלא לנוח, דאם היה יכול ללמוד תורה לא חייב לשבות[10].

היפה תואר (שמו"ר כה טו) מקשה שמהפס' משמע שאפי' ביום חול אסור לשבות ומצד המשל של המלך והמטחנה משמע שדווקא בשבת אסור לשבות. וי"ל דביום חול פשיטא דחייב מיתה דרחמנא אסר מלשבות כדי ליגען, כי רק משלוותן הגיעו למבול, אך בשבת להוי כאינו מצווה ועושה ולכן הביאו טעם מיוחד ליום שבת. והמלבי"ם (בראשית ח, כב) ביאר שהקב"ה שינה את האקלים כדי שלא ישבתו ממלאכתן ועי"ז לא יתגברו ציורי התאוות, וכוונתו כמו היפ"ת שעי"כ לא יגיעו למבול. אמנם המפרשים אינם מתייחסים לפי דבריהם לשאלה מדוע לעם ישראל אין את החובה לא לשבות בימות החול, שהרי הכל קשור למבול. את דברי היפ"ת קשה להעמיס בגמ' דלפי רבינא החידוש הוא ביום חול, או שיום חול אינו שונה משבת. ולפי היפ"ת יום חול יותר פשוט משבת, ולכן במדרש לאחר שהביאו את הפס' הביאו פס' נוסף ומשל ביחס לשבת.

לפי ההסברים עד כה משמע שהשינוי בדינים בין גוי ליהודי נובע מהשינוי מהותי בין היהודי לגוי ומחמת פחיתותו של הגוי נובע האיסור לא לשבות. ולפ"ז כלל לא מובנת קושית תוס' על "מי איכא מידי וכו'" מכך שגוי ששבת חייב מיתה וישראל אינו חייב לא לשבות, שהרי רש"י מבאר שהטעם למי איכא מידי הוא מחמת שישראל יצאו להתקדש, והרי ההתקדשות היא גופא הסיבה שיכולים לשבות. ואולי זוהי כוונת תי' תוס' "אע"ג דבשני בשבת אין מצוה לישראל, מ"מ יש עליו מצות שביתת שבת", שהשבת מגלה לי על ימי החול שישראל שונים מגוי.

---

[9] והא דאיסור שביתה הוא קום עשה היינו שהציווי תעשה מלאכה הוא מחמת הערך השלילי שבמנוחה.

[10] ולקמן נראה שיש גורסים כך בגמ', וכן הוא הסדר בהל' הרמב"ם.

השיטות במדרשים

במדרש רבה מופיע הטעם לחיוב מיתה לפי שלא נצטווה עליה, ומוסיף משל למטרונה וכו'. וצ"ב דברי המדרש, ראשית מהמשל משמע שזה דווקא בשבת ולא ביום חול ומהפס' משמע גם יום חול (קוש' היפ"ת), ואולי באמת במשל חכמים דורשים טעמא דקרא ומשו"ה דווקא בשבת ולא ביום חול (עי' בגדי יו"ט על מס' ביצה טז.), ולפ"ז חולק המדרש על הגמ' שאומרת שגם ביום חול חייב מיתה, אך למ"ד לא דרשינן טעמא דקרא ודאי יש סתירה לכאו'. עוד צ"ב דהמשל הוא סיבה רק על איסור שביתה אך הטעם "לפי שלא נצטווה" נכון בכל המצוות. אלא היא הנותנת, דהמשל בא לבאר מהו החידוש בשבת ע"ג כל המצוות. והפרשת דרכים זוטא (דרך אתרים אות א) מבאר שהמשל בא להסביר מדוע רק ביחס לשבת איכא מיתה משא"כ בשאר איסורין, אך איסורא איכא מהטעם הראשון לפי שלא נצטוו. אולם עדין צ"ב מדוע גם ביום חול חייב מיתה.

בשו"ת בן פורת (סי' ד עמ' 27) ביאר שהשביתה בשבת היא מפאת התעלותו מימות החול ולב"נ אין אל היום ההוא התעלות כלל, והיינו דאם שומר שבת מפני ההתעלות הרי הוא כאילו אומר כי התעלות היום ישנה גם אצלו ומפחית בזה מעלת ההתעלות ולכן מתחייב מיתה מפאת בזיון השבת (וזהו המשל), ולכן כיון שמצינו שמי שטעה במדבר יכול לעשות שבת ביום אחר ומבדיל על השבת עד יום ד', א"כ משמע שההתעלות שייכת גם בימות החול, ולכן גם אז אם שובת חייב מיתה, כי גם ימות החול נעלים בעצמותם בישראל מאשר באוה"ע. אולם לפי דבריו צריך כוונה דתית בשביתתם, או שבגוי אזהרתן זוהי מיתתן ואפי' בשוגג[11].

אמנם קשה שאם נבאר שהכוונה שלא נצטווה, שבכל האיסורים הטעם הוא בל-תוסיף וכמו שבישראל יש איסור ב"ת כך בב"נ יש איסור להוסיף על ז' מצוות, א"כ זהו איסור לא תעשה, והרי הגמ' אמרה שזהו איסור בקו"ע ומשמע שאפי' ל"ת אין בו, דלגבי דינים אמרה שכלול בז' מצוות כי הוא גם קו"ע וגם ל"ת. וע"ק דבמדרש גם מובא הפס' "יום ולילה לא ישבתו" שנוגע רק לשביתה, ומדוע נצרך הרי יש איסור כללי ויש סברה לחייב מיתה בשביתה. ונראה שהפס' נצרך ע"מ לחייב מיתה, דבל-תוסיף הוא סברא רק לאסור כמו שמצינו בישראל איסור ב"ת, ורק מכח הפס' "לא ישבותו" אמרינן אזהרתן זוהי מיתתן. ועי"ל דהמדרש בשמו"ר הביא המשל כתוספת בעלמא לטעמא דקרא, שהרי ביארנו לעיל שר' יוחנן דלא ס"ל את הלימוד של ר"ל מ"יום ולילה" אומר את המשל. וא"כ ל"ק מדוע נצרך פס'. ור"ל לומד רק מהפס' ולר' יוחנן אין פס' ולכן ל"ק לפיו מדוע לא נכלל בז' מצוות כי הכל מסברא.

אמנם מהיפ"ת (לעיל) רואים שהבין שהמשל מוסיף על גבי הפס' שאפי' בשבת חייב מיתה, וכ"מ בחמדת ישראל (אות נח) שמבאר שהמשל מבאר איך משמע שהפס' קאי על אנשים (ע"ש) ולא כמו שאמרנו, אך לדידם באמת קשה מה שהקשינו, שדווקא לפר"ד זוטא שחידש שהמשל היא סיבה לחיוב מיתה דווקא בשביתה ויש סיבה כללית לגבי כל האיסורים קשה הרי יוצא שזה ל"ת, ועוד שלא צריך פס', אך אם נאמר שאין איסור בשאר התרי"ג מצוות אלא בשבת מטעם הפס' "לא ישבתו" והטעם לאיסור מחמת שלא נצטוו, ולמרות שזה נכון גם בשאר מצוות, אך אין מקור, וגם אם נאמר שאסור בשאר דברים אך החיוב מיתה נובע מאזהרה הנאמרה רק לב"נ וזה נלמד מהפס' - ומעתה מובן שצריך פס'.

אמנם עדין יהיה קשה מהו הקו"ע. ואולי צ"ל שהקו"ע פירושו כאן הוא עשה רק מה שיאמרו לך וזה נלמד מ"יום ולילה לא ישבתו" שכמו שהטבע לא ישתנה כך הגוי לא ישתנה ואל תוסיף על טבעך שהוא מתאים רק לאלו ז' מצוות. ולפ"ז ל"ק נמי שהרי נאמר לב"נ ולא נשנה בסיני, דאיסור ב"ת גם נשנה בסיני. אם כי קצת תימה לומר שבל-תוסיף זה רק בקו"ע, אולם עי' בספר עץ-הדר (סי' ב) למרן הרב זצ"ל שכך מבאר מרן הרב אפי' בדעת הרמב"ם.

---

[11] כשיטת רש"י מכות ט. ודלא כרמב"ם הל' מלכים (י, א) ולקמן נאריך.

אך הילקוט (תשא סי' שצא) מוסיף "לפי שלא נצטווה ואינה משמרה כראוי" וכלל לא קשור לאיסור ב"ת. ודאי שלפי הילקוט לא מדובר על פעולה חד פעמית של מנוחה או של מצוה אחרת בתורה, אלא על פעולה קבועה ולכן יש חשש שלא ישמור כראוי. ולפ"ז אין חסרון במנוחה, בעשית המצוה, אלא בקביעה כמצוה נוספת לז' מצוות ומחשש שמא לא ישמור אותה, וכלל לא שייך לומר על זה שהוא קו"ע, דאף לפי מה שביארנו שזה מצד עשה מה שציוו עליך ולא יותר, הרי לו היה בטוח שישמור כראוי - היה מותר לפי הילקוט. ולכן נראה לומר אליבא דהילקוט דהוי אסמכתא בעלמא, ואולי זה יגלה על כל המדרשים והגמרות דהוי רק אסמכתא. וכ"כ הכס"מ מדוע פסק הרמב"ם (מלכים י, ט) שגוי ששבת מודיעים לו שח"מ ולא נהרג (ע"ש)

במדרש, גם מצד הפס' "ביני ובין בני ישראל" (לפי האוה"ח) וגם מצד המשל, משמע שהאיסור בשביתה הוא הוא לא בתור שיש ערך חיובי בעבודה (בין מצד ישוב העולם ובין מצד שלילת הבטלה) אלא מצד שיש ערך שלילי במנוחה - שלא להיות כמו ישראל, והאיסור לב"נ לשבות מתחיל רק מהרגע שישראל קבלו שבת (פר"ד זוטא סו"ס א), או מצד השייכות הפנימית לשבת רק במדרגה של כנס"י וגם קודם מ"ת. וכן משמע גם במשך-חכמה (דברים כו, יח) שמסביר שב"נ ששבת או שלמד תורה חייב מיתה, משום שהם מצוות השקולות כנגד כל התורה (ע"ש) - אסור להיות כמו ישראל. א"כ האיסור לא רק מצד איסור ב"ת במצוה מסוימת אלא מצד הבדלת ישראל מגוי המתבטאת בשתי מצוות אלו השקולות כנגד כה"ת. ודאי שתוס' לא סובר כך, שאם כל האיסור לגוי ששבת כדי לא להיות כמו ישראל, פשיטא שלא שייך לשאול שאלת תוס' מי איכא מידי שישראל מותר וגוי אסור.

שיטת הרמב"ם

ז"ל הרמב"ם (מלכים פ"י הל' ט-י):

> "גוי שעסק בתורה חייב מיתה.. וכן גוי ששבת אפילו ביום מימות החול אם עשה אותו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואין צריך לומר אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצוות לעצמן מדעתן. אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמוד בתורתו לא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה או שבת או חידש דבר, מכין אתו... ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה, אבל אינו נהרג. בן נח שרצה לעשות מצוה ממצות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו לעשות אותה כהלכתה..."

וצריך לדון בדבריו:

א. מהו המקור גם לשאר המצוות הרי בגמ' מוזכרת רק שבת, ואם יש חילוק בין שבת לשאר מצוות מהו החילוק, ואולי הל' י שייכת דווקא בשאר מצוות ולא בשבת.

ב. אם יש כלל מדוע צריך לפרט את שבת ואח"כ לכלול בכלל המצוות.

ג. משמע מדבריו שפעם אחת מותר כי קביעת מועד, חידוש דת דווקא בכמה פעמים, ומהו המקור לכך.

ד. מדוע הביא קודם את איסור ת"ת ואח"כ איסור לשבות הפוך מהסדר בגמ'.

ה. פשט הרמב"ם זה הכוונה דתית בשביתה ולא המנוחה, ומשמע שהמנוחה מצ"ע מותרת, וא"כ צ"ע מדוע חשיב קו"ע.

והנה כתב היד רמ"ה (נח:):

> "ומתמהינן פשיטא דקס"ד דבשביתה שהוא לשם חובה קא מיירי כגון אלו הערביים ששובתים ביום ו' לשם ע"ג, אפי' היכא ששובתים בשבת לשם שמים כיון דלא איפקד עלה הוי גזל, ופריך רבינא לא נצרכה אלא לשלישי בשבת שאין חובה כלל אלא לנוח בעלמא כיון שמתכונן לשבת חייב לפי שנראה כקובע שבת לעצמו ובודה דת מליבו".

יוצא מתוך דבריו שגורסים "פשיטא" (לא כרש"י), ולדעת הרמ"ה רבה מחדש שיש איסור גזל בעשיית מצוה דומיא דת"ת, וא"כ הסדר בגמ' הוא הפוך, וכך כנראה גרס הרמב"ם ולכן הביא קודם את האיסור לעסוק תורה.

והאיסור, לפי שנראה כקובע דת וממילא לא חד פעמי אלא כמה פעמים שאז כלפי חוץ נראה שקובע. והאיסור הוא בדיית דת, ובשבת עצמה אסור מטעם גזל. א"כ כל מצוה שיעשה יהיה אסור מטעם גזל כמו שאמרה הגמ' ביחס לת"ת, וממילא החיוב מיתה בת"ת נוהג בכל המצוות.

וממשיך הרמ"ה לבאר את הרמב"ם:

"והרמב"ם נ"ע מוקים לה בקובע שבת לעצמו שנמצא בודה דת מלבו, ולהאי סברא דידיה הא דמקשינן פשיטא ה"ק דקס"ד בו' בשבת קאי וא"כ הרי מתכוין לע"ג, ומפרקינן לא נצרכה אלא לשלישי בשבת דלא קביעא ביה שבת לע"ג, אפ"ה כיון דקבעיה לשם שבת חייב לפי שבדה דת מליבו".

הרמ"ה מבאר את הרמב"ם לא כדעתו, אלא שלדעת הרמב"ם מדובר שקובע לשם שבת, ואם קובע השביתה לשם מנוחה לא אסור, והאיסור מטעם בודה דת.. אולם את קוש' הגמ' פשיטא הסביר ברמב"ם רק לגבי יום ו' ולא לגבי שבת. והטעם, דכיון דהרמב"ם מדבר במתכוין לשם שבת א"כ מדוע צריך פס' מיוחד הרי אסור מטעם גזל, א"ו ס"ל לרמב"ם שאין איסור גזל בשאר מצוות. אולם יותר נראה לומר שיש איסור גזל גם בשאר מצוות אלא דשבת חמור מאיסור גזל לגבי פרטים מסוימים, שהרמב"ם (מלכים ח,י) כתב "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל שנא' מורשה קהילת יעקב". והכס"מ מביא שהמקור מדברי ר' יוחנן שגוי שעסק בתורה חייב מיתה, ומשמע שדין גזל יש גם בשאר המצוות. ואולי זהו המקור לרמב"ם שיש איסור בכל המצוות[12].

והנה אם המקור שהאיסור הוא מ"מורשה קהילת יעקב" יוצא שבודה דת מלב אין הכוונה איסור ב"ת, אלא איסור להיות כמו ישראל, וממילא דווקא בתרי"ג המצוות של ישראל. ולכן עשיה כדי לקבל שכר מותר גם בשאר מצוות כי אין לו ענין לבדות דת, וכ"נ דהרי איסור ב"ת אסור גם בדרך ארעי. וא"כ בשני בשבת אסור אפי' בלא טעם איסור גזל שאינו מתכון להיות כמו ישראל, ואסור מטעם בודה דת, וא"כ בודה דת זה מצד תוספת דבר שאין בו.

אך אם נדייק בלשון הרמ"ה שכתב לגבי שבת "שנמצא שבודה דת", משמע שבכל המצוות חייב רק אם מתכון לבדות דת אך כאן מתכוון לשבת אלא שממילא יוצא שבודה דת, וזהו החילוק בין כל המצוות לשבת,וא"כ מה שכתב הרמב"ם (בהל' י) שאין מונעין לקבל שכר, היינו בכל המצוות חוץ משבת ות"ת.

יוצא לפי דברנו שלדעת הרמב"ם שיש איסור כללי של בודה דת וזאת הסיבה גם לאיסור שבת, אלא שביחס לשבת אין צורך להתכוון לבדות דת אלא גם אם מתכון לעשות כמו ישראל אסור. לפ"ז מובן לשונו "גוי ששבת אפי' מימות החול", והרי ביום חול יותר בודה דת מאשר שבת, כי בשבת אולי מתכון לשבות כדי לקבל שכר. א"ו סגי אם מתכון לשבות כמו ישראל, לכן החידוש שאפי' ביום חול אם מתכון לעשות יום שביתה כמו ישראל אסור דנחשב בודה דת. אולם לפ"ז יוצא שהאיסור רק לאחר שניתנה שבת לישראל, שהרי האיסור הוא להיות כמו ישראל. וחוץ מזה יש איסור בודה דת שנכון לגבי כל המצוות וכלול בתוכו גם שבת וקשה לומר שהתוספת איסור בשבת שהוא רק לאחר שישראל קבלו שבת, שהרי נלמד מפס' שנא' לנח

בטעם החילוק בין שבת ות"ת לשאר המצוות הזכרנו מה שכתב המשך חכמה שהם שקולים כנגד כל התורה.וגם לפיו לכאורה בת"ת ושבת אין היתר בשביל לקבל שכר וכ"מ מלשון מרן הרב זצ"ל בדעת כהן (סי' קמט) וז"ל:

"שלא הוציא הרמב"ם מכלל היתר של ב"נ לעשות מצוות כ"א ת"ת או שבת, או בתור חידוש דת לעצמו. אבל אם רוצה לקיים איזה מצוה כדי לקבל שכר אין מונעין ממנו".

הרב זצ"ל מחלק בין חידוש דת לבין שבת שגם בלא חידוש דת אסור ובפשטות כוונתו שגם לשם שכר אסור. וכ"כ החמדת ישראל (שם) שהגמ' היתה יכולה לתרץ על הקוש' פשיטא, שבשבת אפי' לשם שכר אסור.

---

[12] ועי' בספר חמדת ישראל (קונ' נר מצוה אות מ) שמקשה שאם גם הם כלולים בגזל לכאור' צריך להיות אותו דין כמו בת"ת ומדוע הזכיר (בפ"י ה"ט) רק ת"ת, ומשמע גם שהל' י דווקא לגבי שאר מצוות חוץ מת"ת ושבת (ע"ש בתירוצו), ובפרשת דרכים זוטא (דרך תודה דרוש ב) כתב שמקור הרמב"ם מקוש' הגמ' פשיטא, שהרי שבת כמו שאר המצוות.

מהמהרש"א (ביצה טז.) משמע שמבאר את הרמב"ם שלשם שבת אסור רק כאשר ידוע שיש שבת לישראל, וא"כ הכוונה שהשביתה דומיא דישראל. וצ"ל דלפי המהרש"א גם בחול אסור, וכונתו דומיא דישראל שקבעו יום מנוחה כך גם אני אקבע.

אולם הרדב"ז והכס"מ הבינו אחרת ברמב"ם. הכס"מ הזכיר את דברי רש"י על הרמב"ם, וכן הרדב"ז והרדב"ז עוד הוסיף "והנ"מ שקבע יום עצמו למנוחה, אבל אם בטל ממלאכה במקרה לא מתחייב כמו שכתב רבנו, ואצ"ל אם עשה מועד לעצמו". מפורש שגם לשם מנוחה אסור, ומפורש שדווקא קבוע ולא ארעי. ומשמע שמפרש כך גם ברש"י ולא כמו שאמרנו. וגם בלח"מ משמע כמו הרדב"ז שמבאר הטעם מדוע לדעת רמב"ם לא נהרג, דכיון שלישראל מותר ואפי' מצוה א"א לומר שלגוי יהיה ח"מ. והרי אם האיסור הוא לבדות דת, הרי גם לישראל יש איסור לא להוסיף ולא לגרוע ומה משנה אם לישראל מותר או אסור. ועוד שאם האיסור הוא לא להיות כמו ישראל לא מובנת סברת הלח"מ. ונראה שמבין שיש סיבה גם בישראל לאסור את אותו דבר וזה רק מטעם מנוחה ביום חול מצד עצמה. וכן החיד"א (פתח עינים ביצה טז.) חולק על המהרש"א ומבאר את הרמב"ם כרדב"ז והכס"מ.

אף שברמב"ם יותר נראה כרמ"ה, מכך שכאשר כולל כל המצוות כותב "לא יוסיף ולא יגרע", אולי הרדב"ז העדיף לדחוק ברמב"ם את פירושו משום שכתב הרמב"ם "אפי' ביום חול" ואם זה מצד בודה דת אין חילוק באיזה יום, וכן משום דברי הגמ' שאמרה הרי ששבת הוי קו"ע בלא שוא"ת - יש חיסרון במנוחה עצמה ואומרים לו לעשות מלאכה בלא קשר לכוונה או למה שיוצא מזה[13].

אולם אכתי צ"ע שהרדב"ז בתשובותיו (ח"א סי' עו) כותב:

> "דע כי השבת נמסרה לכ"א מישראל שנא' כי אות היא ביני וביניכם וכו' וגדולה מזו אמרו המהלך במדבר מונה ו' מיום שטעה ומקדש שביעי וכו', עוד ראיה מהא דאמרינן גוי שעסק בתורה חייב מיתה, ולאו דווקא יום השבת אלא שקבע לו יום אחד לשבות בו, משמע שכל מי שעושה מלאכה ושובת יום אחד סוף סוף שובת מקרי".

א"כ משמע מהרדב"ז שהאיסור בגוי הוא לא משום שנח אלא משום יום השבת, ולכן אפשר להביא מזה ראיה לשבת של ישראל. דלטעם המנוחה כמו שבארנו ברש"י אין כלל שייכות למה שישראל שובתים מחמת אות היא ביני ובינכם. לכן צ"ל שהרדב"ז מבין ברמב"ם שחוץ מהאיסור הכללי של בודה דת שבשאר המצוות יש איסור שביתה ממלאכה, וכיון שהיא לא בדרך ארעי אלא בצורה קבועה נראה כאילו עושה שבת כמו ישראל וזה איסור מחמת עצמו כמו במשל שבמדרש (בלא קשר לבודה דת, ודלא כרמ"ה). אך ק"ק לשונו שהביא את רש"י שאומר הטעם "מנוחה בעלמא קא אסר שלא יבטלו ממלאכה", שזאת הסיבה למה אסור להם לנוח ולא משום שנראה כאילו עושה שבת כמו ישראל. ואולי י"ל דכוונתו בצטטו את רש"י לומר שאפי' אם המנוחה לשם בטלה ממלאכה חייב מיתה כי עי"ז נראה כשובת, ודוחק.

ובכס"מ היה אפשר לומר בפשטות דחוץ מהאיסור הכללי שיש בשאר המצוות (כמו שאומר הרמב"ם כללו של דבר "לא יוסיף ולא יגרע") יש איסור של מנוחה, ואולי גם הוא מסכים לרדב"ז שרק בדרך קבועה ולא ארעי, כי איסור ביטול מלאכה כדי שלא יפגום בישוב העולם ע"י ביטולו ובדרך ארעי לא נקרא שאינו עוסק בישוב העולם[14].

וכ"מ בחת"ס (ויקרא עמ' סא-סב ד"ה ויצא בן אשה) שכתב:

---

[13] ועי' בעץ הדר (סי' ב) למרן הרב זצ"ל שביאר איזה קו"ע יש באיסור של חידוש דת, ומבאר שהוא דבר כללי שיהיו ראויים לישובו של עולם ולא ישעו בדברי שקר כ"א יחיו ע"פ תורת אמת שצוותה אותם בז' מצוות.

[14] וכמו בפסולי עדות שאם יש לו אומנות אחרת לא נפסל (כד:).

"דטעם זאת האזהרה דאין קיום לעולם אם תיפסק ח"ו רגע וכו' וגוי שלא נצטווה על השביתה ממילא הוזהר עליה מלשבות אפי' כרגע אחד, אם לא שהשביתה לנוח מעייפות וכו' שהשביתה עצמה היא ישובו של עולם, אבל לא לשם מועד כמו שדקדק הרמב"ם וכתב גוי שקבע לעצמו חייב מיתה".

- בפשטות כוונתו כקביעה לשם מועד, לא כהבנת הרדב"ז לנוח מעייפותו בצורה קבועה, אלא כהבנת הרמ"ה ושאר המפרשים. וא"כ יוצא שגם לרמב"ם יש איסור מנוחה בלא קשר לקביעת מועד לעצמו.

המאירי (נח:) מבאר שב"נ שמתחסד וקובע לעצמו ימי מנוחה או יו"ט ראוי להיענש אע"פ שאינו נהרג -

"ולא סוף דבר בשקובע את עצמו על שלנו והוא הרמוז כאן בגוי ששבת, אלא אף בשקובע לעצמו ימים אחרים, שאין מניחין אותו לחדש ולקבוע יום יום חג שזה נראה כמי שהוא מבני עמנו וילמדו אחרים הימנו. אבל שאר מצוות אין מונעין הימנו. וכן אם עסק בתורה וכו' מתוך שבנ"א סבורין שהוא משלנו ויבוא לטעות אחריו".

המאירי מחלק בין שאר המצוות לבין שבת ות"ת, ולגבי שאר המצוות לא כתב חלוקה האם ישנו מצב שמונעין אותו, כמו פשט הגמ' שדיברה רק על שבת ות"ת. אך ק"ק הרי על ת"ת ושבת הגמ' הביאה מקורות שונים: "מורשה" - גזל, "יום ולילה" וכו'. ובמאירי משמע שהכל דבר אחד. וי"ל דהאיסור הוא לגזול אותנו כדי שלא ילמדו ממנו, וזוהי סברה לגבי שבת ג"כ מטעם ששקולה כנגד כל המצוות (משך חכמה). והגמ' רק מצאה לזה מקור, רמז, כדי לחייבו מיתה, שאם המקור "יום ולילה" בלא סברא מוקדמת ק"ק להבין איך זה נכון רק לאחר שישראל קיבלו תורה[15].

כל המפרשים הנ"ל לא ביארו כרש"י, אע"ג דהוא פשט הסוגיא, דלביאור רש"י קשה קוש' תוס' מי איכא מידי דלישראל מותר ולגוי אסור, ולא קיבלו את תי' תוס' על יום חול. ועוד, כיון דבמדרש משמע מכח הלימוד "ביני ובין בני ישראל" ומשל המלך והמטרונה, שהאיסור הוא להיות כמו ישראל, ולא ניחא להו למימר דיש מחלוקת בין המדרש לגמ' או שפסקו כמדרש (עי' פר"ד זוטא).

דברי המהר"ל

המהר"ל בדרך החיים (עמ' רמו) אומר:

"שהדבר השלם ראוי לו המנוחה והשביתה ודבר שלא שלם שייך אליו התנועה, ולב"נ שאין להם השלמות ראוי להם התנועה התמידית, ולכן ב"נ ששבת ח"מ, שאין ראוי לב"נ השביתה אלא התנועה וכו' כי הישראל מוכרח שיבוא לכלל שביתה שאם לא יבוא רק יהיה לו תמיד המלאכה נחשב כאילו לא היה לו שלימות שאם היה לו שלמות היה בא אל המנוחה".

ומוסיף בגבורות ה' (פרק מה עמ' קעא, ועי' כלי יקר שמות כ, ח):

"כי בדיברות ראשונות בא להזהיר על השבת ונתן טעם לקדושתה ובדיברות אחרונות נתן טעם למה ישראל ולא אוה"ע מטעם כי היציאה מעבדות מורה על שלימות".

ובתפארת ישראל (פרק ז עמ' כז-כח) אומר:

"כאשר ישמור האדם החוק שנתן לו ה' ית' ולא יצא מן החוק המוגבל אז יש לו שלום וכו' מ"מ אין מה שצוה ה' ית' את האדם מפני שהוא טוב ורצה שיעשה הטוב, רק שהמצוות הם צירוף הבריות, ולכן כמה מצוות שאם עשאן אחר ח"מ, כמו שאמר גוי ששבת ח"מ וכו' שהמצוות הם אל המקבל כפי סדר השכלי אשר ראוי וכו' ולכן המצוות מצרפים את זה וממיתים את זה".

- מדברי המהר"ל בתפא' משמע לא כרש"י אלא זהו איסור ב"ת, ולכאור' הוא נכון בכל המצוות ולא קשור לביטול מלאכה, וצ"ב האם זה כמו הרמב"ם. אך מדבריו בדרך החיים משמע שיש עניין מיוחד בשבת ששייך לישראל ולא לגוי, שלב"נ אין שלימות. בפשטות דבריו נראה שהאיסור הוא לא להיות כמו ישראל (כדמשמע

---

[15] דבשלמא לטעם הכוונה הדתית יש לומר שאסור מטעם שלא קשור לשבת הפנימית כמשל במדרש.

בתפא"י) כי מנוחה מבטאת שלימות, שהרי אם האיסור לשבות היה מצד הערך הכללי של החיסרון במנוחה בלא עבודה - מדוע היה צריך המהר"ל לומר לגבי ישראל שאם לא יבוא לכלל שביתה ורק יהא לו תמיד המלאכה, נחשב כאילו לא היה לו שלימות, הרי מספיק שאינו חייב לעשות מלאכה ותלוי ברצונו לעשות או לנוח. אלא משמע שהכל מתחיל ממה שיש אצל ישראל נמצאת השלימות ולזה ראוי שיביע בצורה חיובית חובת השביתה, ומי שאינו שלם ושובת חייב מיתה, כי מבטא כאילו הוא שלם. ובנוסף לזה אומר המהר"ל שבאמת הם ראוים אל התנועה, אל המלאכה, אך לא זאת הסיבה. א"כ רואים במהר"ל שיש שני צדדים, כעין החת"ס[16].

גדרי האיסור

זמנה

לטעם המדרש "כיון שלא נצטווה" משך הזמן שצריך לשבות ע"מ לעבור באיסור שביתה תלוי לפי הזמן שיקבע אותו אדם, שהרי האיסור נובע מכוונתו הדתית.

לטעמו של המאירי והרמ"ה אולי צריך ג' פעמים, כדי שיראה כלפי חוץ שקבע מועד לעצמו. וברמב"ם רצינו לומר שלא צריך שכוונתו תהיה לשם מועד אך סו"ס באופן קבוע (רדב"ז) וזה בג"פ, או שמספיק שכוונתו לצורה קבועה ולא בפועל.

לטעם המדרש משל למלך ומטרונה, אם מתכון לעשות שבת כמו ישראל אפי' פעם מסתמא זה אסור.

לטעמו של רש"י משום ביטול מלאכה צריך לדון כמה זמן צריך להיות בבטלה בכדי להחשב ביטול מלאכה. ומלשון רש"י "ששבת ממלאכתו יום שלם ח"מ שנא' יום ולילה לא ישבתו" משמע כ"ד שעות. וכ"כ במפורש בספר פנים יפות (פ' נח)[17].

ובלקוטי סופר (ח"ב דף ע) מביא בשם האדר"ת שהקשה על הפנים יפות, דתוס' (ב"מ קטו: ד"ה שנא') כתב דאף לר' יאשיה דבעינן או לחלק, מודה דב"רחיים ורכב" אמרינן או רכב כיון דכתיב ורכב בקמץ ולא ורכב בשווא וא"כ ה"נ הכא דכתיב יום ולילה צריכים לומר יום או לילה. והחת"ס (עה"ת ויקרא עמ' סא-ב) דוחה את הפנים יפות ואומר שיום ולילה לאו דווקא אלא אפי' רגע אחד ביום או בלילה לשם שביתה אסור, דאין קיום לעולם אם תופסק רגע אחד השפעתו ואין השפעה במקום ריק (ע"ש).

צורתה - ממה אסור לשבות

האם צריך לא לשבות מל"ט מלאכות או ממלאכת טורח ויגיעה?

למאירי פשיטא שהכוונה מל"ט מלאכות שהרי טעמו כדי שישראל לא ילמדו ממנו.

לרמב"ם שהאיסור משום כוונה דתית פשיטא שאסור לו לשבות מל"ט מלאכות, שהוצאת מחט ברה"ר קשורה לכוונה דתית ולא קשורה למנוחה, אך בפשטות גם שביתה ממלאכות יגיעה אם לשם קביעות מועד לעצמו יהיה אסור מחמת בודה דת. ולפי מה שרצינו לומר לעיל שבדיית דת אם עושה לשם שכר מותר חוץ משבת, ממילא אולי שביתה ממלאכת יגיעה לשם שכר מותר, אך שביתה מל"ט מלאכות לשבות כמו ישראל אפי' לשם שכר חייב מיתה.

---

[16] וע"ע בביאור טעמים לאיסור ב"נ לשבות בספר עולת שמואל ח"ב דרוש לשה"ג, ובהקדמה לקונ' "ונתן הכהן" המופיע בסוף ספר תקפו כהן לש"ך.

[17] הפנים יפות מוסיף שצריך להיות גם קודם יום ואח"כ לילה. כי אצל גוי הלילה הולך אחרי היום (ע"ש).

וברש"י בפשטות הכוונה למלאכת יגיעה, ובאמת בשו"ת בנין ציון (סי' קכו) כותב שקודם מ"ת השביתה היתה ממלאכת יגיעה וטורח, ולאחר מ"ת כיון ששיעורין נאמרו לישראל ולא לב"נ לכן מי שנשא משא כבד ברה"י ושבת מכל ל"ט מלאכות לא עבר על "יום ולילה לא ישבתו".

ובליקוטי סופר (מביא בשם מו"ה אברהם ערך אב"ד באגארדע) מסביר את השוני בין הלימוד יום ולילה דמשמע גם ביום חול לבין המופיע במדרש דמשמע שרק בשבת אסור. ומבאר שביום חול גם אם עשה מלאכת יגיעה לא עבר על האיסור, אך בשבת כל ששבת ממה שישראל הוזהרו מלשבות הכניס ראשו בין המלך והמטרונה וחייב מיתה.